

vergeet die uit te strekken naar de hem toegevoegde aalmoezen.

Hij blijft niet alleen even arm, maar als hij straks zijn hand beoordeelt naar wat erin ligt, zal hij in zijn schatting ook nog zijn gezonde hand verliezen.

Zoo blijft arm aan verzekerdheid door 't geloof wie altoos door verzekerdheid zoekt omtrent zijn geloof. En dat niet alleen, maar als hij zijn geloof beoordeelt naar wat hij er door ontvangt, zal hij ook dat niet meer voor oprecht durven houden. Op dezelfde lijn daarmee ligt het altijd-door-bekommerd-zijn over zijn staat („staat” dan genomen in den zin, waarin het in dit geval bedoeld wordt, niet als staat voor God — die van doemschuld of die van rechtvaardigheid — maar in dien van wedergeboren of nog onwedergeboren, van geestelijk levend- of geestelijk dood-zijn). Want bij het opgaan in het graven naar — en het toetsen van zijn geloof, gaat het toch eigenlijk niet om het geloof op zichzelf, of in zijn werkingen, maar om het geloof als het groote kenteeken voordien staat der genade. In de verzekerdheid van zijn geloof zoekt men eigenlijk verzekerdheid van zijn staat.

Nu is het goed en nodig, naar de verzekerdheid van zijn staat te staan.

De Schrift zelf vermaant ons daartoe als ze wil, dat we onze roeping en verkiezing vast zullen maken.

Maar ze wijst ons een anderen weg om tot het doel te komen, dan het uitpluizen van ons zieleleven waarin het Pictisme ons heil deed zoeken. De Schrift beveelt ons daartoe aan, niet de eindeloze ontleding van ons geloof, om te zien, of het wel echt is, maar het te werk stellen ervan, in het voegen bij ons geloof van kennis, en bij onze kennis van deugd, enz. (2 Petri 1.) „Zoo deze dingen bij u zijn, zij zullen u niet ledig noch onvruchtbaar laten, in de kennis onzes Heeren Jezus Christus” — zoo laat de Apostel volgen.

Natuurlijk mogen we ook in het geloof en allerlei andere genade, die de Heilige Geest in ons werkte, ons verblijden, als in tekenen van onze gemeenschap met Christus, en van onze geboorte uit God. (1 Joh. 3:14.) En vooral bij bestrijdingen door Satan kunnen ze ons kostelijken dienst bewijzen.

Maar we maken ons schuldig aan schandelijke zelfzucht, en we onderschatten en verlagen het geloof en zoo vele andere andere genade, welke de Heilige Geest in ons werkt, als we ze enkel waardeeren als kenmerken, en ze niet tewerkstellen tot het doel waartoe de Heere ze ons gaf. Dat zou neerkomen op eenzelfde vergrijp aan onzen nieuwen mensch als waaraan vrouwen zich schuldig maken voor God, die met haar mooie lichaam en sierlijke leden niets doen dan pronken.

Laat ons wel staan naar verzekerdheid van ons geloof — maar dan niet allereerst ter wille van het kenteeken dat we er in dragen, maar ter wille van de schatten die in Christus zijn, en die we zonder dit geloof niet kunnen aannemen en ons toe-eigenen.

En eindigen we toch nooit in de verzekerdheid van ons geloof, maar laat ze ons een prikkel te meer zijn, om te staan naar de verzekerdheid door het geloof.

Als we mogen vertrouwen, dat onze hand een echte hand is — laat ons dan aanstonds bedenken, dat de hand er is om te ontvangen wat Gods liefde er in wil leggen; om te werken, terwijl het dag is; om te grijpen naar het eeuwige leven.

En grijpen we dan altoos weer het allereerste naar de genade der rechtvaardigmaking voor God, in haar dagelijkse toepassing.

Geloofsverzekerdheid van haar, als vrucht van dagelijkse geloofs-oefening, brengt verzekerdheid mee van alle andere weldaden, en wordt in ons de altijd verse bron van liefde en dankbaarheid, van gehoorzaamheid en blijdschap.

In die richting zagen, meen ik, de drie beantwoorde vragen.

Als dat zoo is, moedig ik den broeder-vrager aan, dat te blijven doen.

Misschien doet het hem goed te ontdekken, dat er zijn, die het met hem doen.

V.

F.

LITERATUUR EN KUNST

De Probleem-roman als tijdsverschijnsel.

III.

Op de artikelen over den probleemroman als tijdsverschijnsel (in de nummers van 21 en 28 Febr. l.l.) moest, gelijk de lezer zal begrepen hebben, nog een derde artikel volgen. Een bijdrage over het werk van den Schrijver Jac. van Looy diende echter vóór te gaan, toen diens overlijden de vraag naar zijn betekenissen actueel maakte. Maar dan is het ook thans allereerst aan de orde, de behandeling van het gegeven onderwerp te besluiten.

Ik wees er op, hoe in den probleemroman zich spiegelt de moderne problematiek en hoe, door het overheerschend karakter der moderne problematiek, die reflex in een overdadige veelheid van romans gezien wordt.

Maar — ook daarover sprak ik reeds — nu is die roman niet alleen spiegel van het moderne denken, doch hij oefent daarop ook invloed uit. En dat vooral maakt hem element van betekenis, en de erkenning van dit feit doet het noodig zijn, dat we ons rekenschap geven van wat hij is en wat hij wil. Immers het probleem dat hij behandelt is in zichzelf een abstractie, maar doordat het stof wordt voor een analyseerenden, beschrijvenden, verhalenden roman, wordt het een volkomen realiteit, een felgekleurde werkelijkheid, die niet slechts spreekt tot het verstand van den lezer, maar veelmeer nog tot diens gemoed.

Dat is hier het belangrijke.

Want dan wordt de ontwikkeling deze: Naarmate zoo'n roman als roman beter is, dat wil dus zeggen, naarmate hij de rijke kwaliteiten der moderne romankunst in hooger graad bezit, wordt uitgeschakeld het kritisch onderscheidingsvermogen van den lezer, dat een functie is van zijn denken. De voorstelling van zaken, die de roman geeft, wordt zijn voorstelling, de visie van den roman over het geval in kwestie wordt zijn visie, het oordeel van den roman wordt zijn oordeel, de critiek zijn critiek. En als dan de lectuur ten einde is, als het boek, dat den lezer heeft meegesleept en heeft doen leven in de wereld waar hij werd binnengeleid, is uitgelezen, begint wel weer het verstandelijk denken, maar nu doet zich daarop aanstonds een nieuwe factor gelden: een sentiment, dat onweerstandelijk dit denken beïnvloedt. Wat door werkelijke ontroering, door een geheel zich-inleven en een daardoor ontstaan mee-leven gemoeds-affect geworden is, valt niet makkelijk uit iemands denken te elimineren; het drukt er een vrijwel onuitwischaar stempel op.

Men gevoelt aanstonds, dat dit een zaak is van groot gewicht. Want het betekent niets meer of minder, dan een leidende invloed op iemands denken en dus op zijn levensinzicht en daarop corresponderende levenshouding.

Maar daar komt nog iets bij. De invloed, dien de roman aldus oefent, reikt zooveel verder, omdat hij een roman is, dat is, geheel vrij in zijn bewegingen. Het vraagstuk, zooals het objectief is, zal in vele gevallen door dat bewegingsvrije in den roman een bijzondere inslag krijgen. En heel vaak, indien niet altijd, zal die inslag in meerdere of mindere mate een vergroeiing zijn, omdat de subjectiviteit van den Schrijver een rol gaat spelen.

Behalve dus, dat de roman door zijn suggestieve kracht het denken der lezers beïnvloedt, geeft hij aan dat denken ook heel vaak nog een bepaald inhoud en wekt hij omtrent de behandelde zaak bijzondere gevoelens en inzichten.

En wie dat inzicht, begrijpt, dat we dan ook niet onverschillig kunnen blijven tegenover dien roman, maar dat hij tot zeer ernstige bezinning ons noopt. Ons noopt. Want heel in 't bijzonder geldt dat voor ieder, die uit het christelijk belijden leven wil en de vraagstukken van rondom beziet bij het licht van Gods Woord. Voor denzulk is het eisch, dat hij altijd weer zich concentreert op wat hij als beginsel boven en over zijn leven zich gesteld weet en dubbele waakzaamheid is hem geboden, dat hij niet onder andere bekoring geraken en die concentratie verliezen zal.

We dienen er ons van bewust te zijn, dat die moderne probleemroman maar niet is een neutraal verschijnsel, een boek zonder meer.

En met het oog op eigen lectuur en ten aanzien van de lectuur der onzen, met name van de jongeren uit ons gezin of onzen kring, is het noodig, dat we, zooals ik boven zei, weten wat die roman is en wat hij wil.

Rustig en nauwkeurig onderzoek, een beschouwen van den roman zelf en van het verschijnsel dat hij reflecteert, moet en kan dat leeren en het is mede de taak van onze christelijke literaire critiek, dien arbeid te doen. We moeten den roman bestuderen als verschijnsel, in zijn spiegelende kracht dus, maar ook als factor in het moderne denken, in zijn inhoud, zijn gedachten, zijn strekking, zijn voorstelling van zaken.¹⁾ En dat vordert meer ruimte dan enkele artikelen kunnen bieden.

Maar binnen het momenteele verband kunnen we toch wel dit in het algemeen zeggen, dat het voornamelijk vier onderwerpen zijn, die in den probleemroman steeds weer behandeling vinden: het huwelijksprobleem, het emancipatie-vraagstuk, het vraagstuk van de verhouding tusschen ouders en kinderen en het religieuze probleem. Veelal vinden we, uit hoofde van natuurlijke onderlingen samenhang in één roman verschillende van deze quaesties aan de orde gesteld, maar talrijk zijn ook de romans — en ze zijn uiteraard de meest karakteristieke — die één van deze vraagstukken in 't bijzonder bezien, die behandelend in den vorm van een analyseerend verhaal.

En dan leert een nauwlettend en systematisch deze romancomplicatie beschouwen, dat hij, onder den schijn van objectief vertellen, in den regel is een pleitbezorger voor het moderne denken en willen, dat hij de vraagstukken verwingt in de richting van het tegenwoordig streven naar zelfbestemming en menselijke autonomie, dat hij gefun-

¹⁾ Een proeve van zulke bestudering vindt men in het boek, dat deze week verschijnt „Het Huwelijksprobleem”, door Dr. C. J. Honig en Dr. C. Taxelaar.

deerde overtuigingen loswrikt, wat ordinantie Gods is maakt tot een onredelijke conventievorm en wat als grondslag rust onder het christelijk leven en denken door twijfel-redeneering ondermijnt.

In zijn geheel, als moderne literatuurvorm dus, is deze probleemroman een gevaarlijke infectans van den tijd en groote voorzichtigheid is geboden, wanneer men hem voor zichzelf kiest tot lectuur of aan anderen aanbeveelt. In de meeste gevallen is hij een verkapt, maar daardoor te gevaarlijker bestrijder van wat den christen heilig is, te meer te duchten, omdat hij doorgaans niet te ontkennen literaire kwaliteiten bezit.

C. T.

HET BOEK VAN DE WEEK

Christus, onze Verlosser.

Dr. J. H. Gunning J.H.M. Christus, Conso-lator. Een troostboek voor reizigers naar de eeuwigheid. In 5 deelen.
J. H. Kok — Kampen, 1929.

Daar is, als men zoo nuchter nadenkt, heel wat, dat op een casus belli zou kunnen lijken, als een gereformeerde van nog geen veertig de bespreking moet geven van een 5-deelig werk, dat zich aankondigt als troostboek voor reizigers naar de eeuwigheid, en geschreven is door iemand, wiens portret verkondigt, dat hij oud geworden is, en grijze haren draagt.

Want — daar is over het begrip „troost”, en over het begrip „reizen”, en over het begrip: „reizen naar de eeuwigheid”, en over de vraag, of men in 5 deelen troosten moet, zoo al heel wat te verveelen tusschen „oud” en „jong” — wanneer men tenminste gelooven mag, wat van den kant van vele jongeren met ijver verzekerd wordt.

Om te beginnen met het begrip „troost”, — is het niet waar, dat er tegenwoordig beweerd wordt, dat „troosten” nu niet bepaald het privilege der ouderen geweest is? Wordt er niet gezegd, dat het waarachtige „troosten” eigenlijk altijd, en altijd maar weer, de zwakke plek van het christendom is geweest? „Volle vos bergers”, — zouden zeer velen Emil Verut willen nazeggen, maar dan niet met een verachtelijk handgebaar in de richting van de bestrijders van de officiële kerk, doch in de richting van die officiële kerk zelf.

En meen nu niet, dat het alleen de anti-kerkelijken zijn, die zoo spreken, en smalen.

Neen, het zijn de menschen van de kerk zelf, het zijn vooral de pretendenten van den naam „jongeren”.

Zij weten het zeer zeker, en praten met zichzelf er zelfs niet eens meer over, dat de kerk tot nu toe een „moelijke vertroosteres” geweest is. Ze had van de ziel geen verstand, en van de wezenlijke waarden ook niet. Ze kende het leven niet, en den dood ook niet. Haar eenige wijsheid was: dat men „onderscheidenlijk” preeken en spreken moest; maar die „onderscheidende” preek en spreekwijze beperkte zich dan, — zoo klaagt men — tot een „onderscheiden” van trappen, en staten, en standen, van het geestelijk leven van een „hij”, d.w.z. een model-type-christen. Die „hij” was natuurlijk nergens te vinden in eenig mensch van vleesch en bloed; hij was zuiver een gedachten-ling. „Hij” kon wel op de maan ontworpen zijn; in elk geval was het een „kunst-mensch”, die befilosofeerd en bepsychologiseerd werd, maar die nooit klopte met iemands werkelijkheid, en daarom ook zoo gemakkelijk dienst kon doen in de „kerk”, die altijd jaagt, althans oproept om te jagen, naar wat toch onbereikbaar is, en die immer opereert met wat onwezenlijk is. Maar de onderscheidingen, die de menselijke „ziel” haar ernstigen waarnemer laat opmerken, daar had de kerk, de officiële tenminste, zoo nog niets van begrepen. Teveel theologie, te weinig psychologie, — zoo luidt kortweg het vonnis van velen; en het felt, dat zelfs menschen als de vrijzinnige prof. De Graaf het pleit voeren voor meer theologie en voor minder psychologie, althans vóór een bewuste weigering van zulk een dienstverrichting der psychologie, waarbij de theologie op zij zou worden gedrongen, — zelfs dit feit, zeg ik, kan veel illuminaten onder de jongeren niet van hun mooie illuminatie wegslaan.

Dan is daar het tweede punt: het begrip „reizen”. „Reizen naar de eeuwigheid”. Velen zeggen tegenwoordig: maar dat is onjuist gevoeld. De „eeuwigheid”, dat is geen begrip van afstand, doch van diepte, van wezen. De „eeuwigheid” is niet iets, dat „ginds” ligt, en ons wacht in een toekomst, waarop men „wilsels” zou kunnen trekken, want de „eeuwigheid”, die is er nu, en die is hier. En „reizen”, „naar” de eeuwigheid vinden zij daarom een term, die ontleend is aan een valsche beschouwing. Wij reizen „in” en „door” de eeuwigheid; malgré nous l'infini nous tourmentons. En daarom, zoo luidt dan het bezwaar — daarom moet men niet spreken van reizigers „naar” de eeuwigheid; dat riekt te veel naar een antieke wereldbeschouwing, en heeft te weinig gerekend met onze nieuwe begrippen over den samenhang tusschen tijd en eeuwigheid, tusschen de „andere” wereld en „deze” wereld, tusschen „woord” en „ervaring”. Neen, het begrip „reizen” moet vervallen uit ons geestelijk woordenboek. En van „medereizen” en „medereizigers” valt dan natuurlijk in het geheel niet meer te spreken, want godsdienst is geen zaak, waarin de een den ander steunen kan; ieder moet zijn eigen ziel kennen en verstaan, en met den „Eeuwige” in verbintenis weten; maar een ander kan in „mijn wereld” niet inkomen; en de traditie is enkel maar bederf.

Daarom heet het dan bij wie zoo spreken ook evenzeer bederf, een boek van vijf deelen te schrijven, dat troostboek heeten wil voor „medereizigers” naar de eeuwigheid. Wat kan zoo'n boek nu anders geven dan traditionele fraseologie, bederf van het Woord, teruggang